

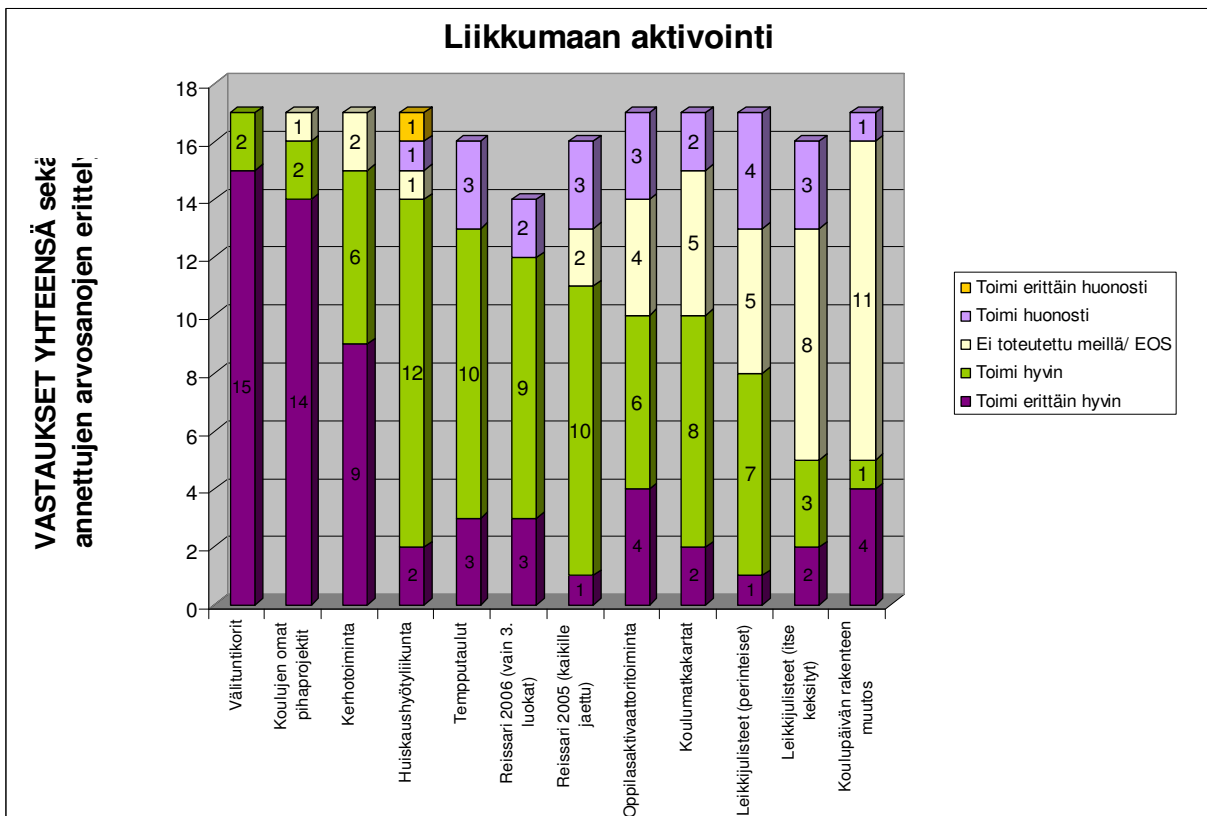
TURUN KOULUT LIIKKEELLE –HANKKEEN ARVIOINTI – Hankkeen yhdysopettajien näkemykset tuotteiden ja toimintatapojen toimivuudesta alakouluissa

Anu Oittinen, LitL, kehityspäällikkö, Turun opetuspalvelukeskus, Turun kaupunki

Turun koulut liikkeelle –hankkeen väliraportissa on lueteltu kaikki hankkeen aikana syntyneet käytännön työkalut ja toimintatavat, joita koulut ovat voineet hyödyntää (Asanti & Oittinen 2006, 28-36, www.koulutliikkeelle.fi -> Koulut liikkeelle väliraportti). Nyt, hankkeen loppuarvioinnin vaiheessa, alakoulujen yhdysopettajia pyydettiin arvioimaan jokaista niistä kolmesta näkökulmasta. Opettajia pyydettiin arvioimaan asteikolla 1-5 eri työkalujen ja toimintamallien toimivuutta liikkumaan aktiivoinnin, yhdessä tekemisen kulttuurin sekä passiivisten aktiivoinnin edistämisen näkökulmasta. Lisäksi yhdysopettajia pyydettiin arvioimaan hanketta yleisesti kouluarvosanoin (4-10) ja perustelemaan arvionsa.

Hanketuotteiden ja toimintatapojen arviointi

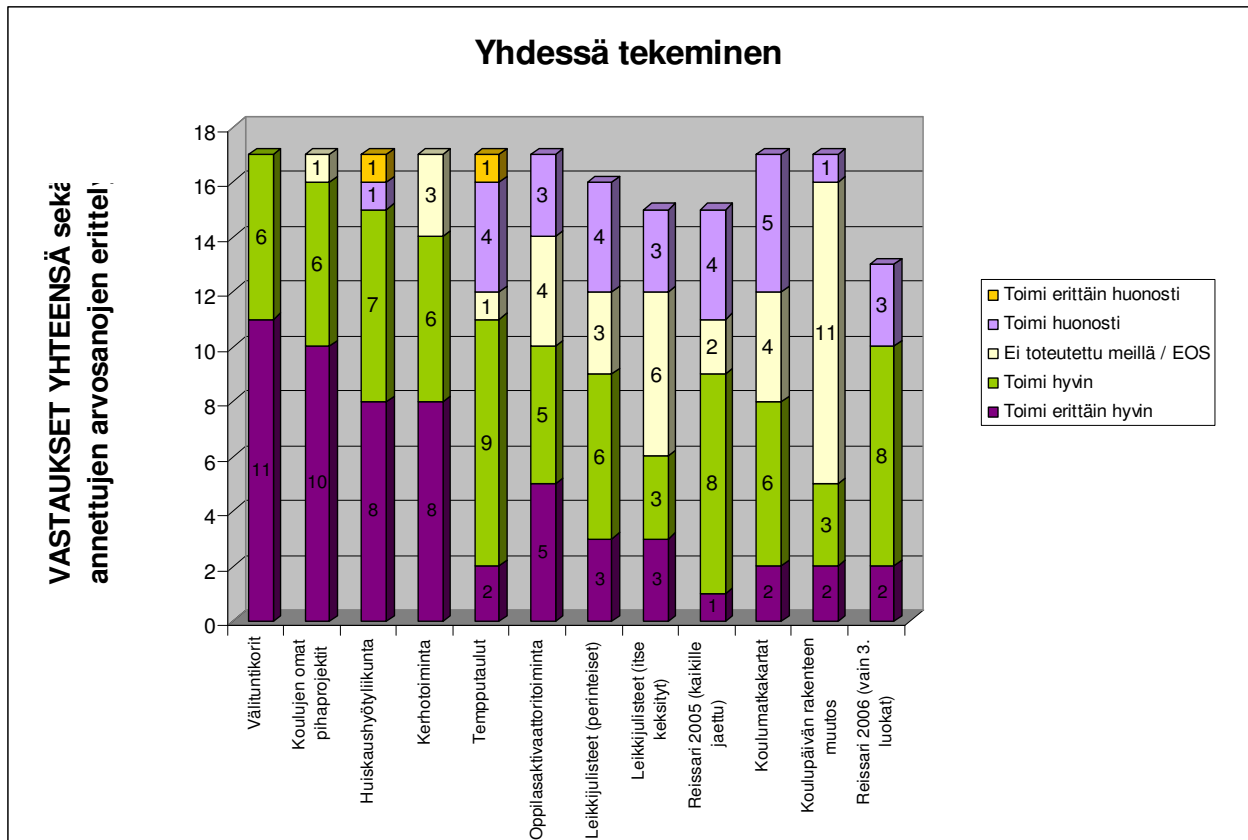
Yhteenvetona opettajien vastauksista voi todeta, että kaikista kolmesta yllämainitusta näkökulmasta arvioituna (kuviot 1,2 ja 3) nousivat parhaiten toimiviksi välituntikorit, koulujen omat pihaprojektit, vähän liikkuvien kerhotoiminta sekä Huiskaus! –hyötyliikunta. Seuraavaksi parhaiten toimiviksi arvioitiin välineiden käyttöä aktivoivat tempputaulut sekä oppilasaktivaattoritoiminta. Näiden jälkeen tulivat vaihtelevassa järjestyksessä Reissarit, koulumatkakartat, leikkijulisteet, ja koulupäivän rakenteen muuttaminen. Kaikki tuotteet ja toimintatavat arvioitiin kuitenkin enemmän hyvin kuin huonosti toimiviksi. Huomioon tulee ottaa se, että kaikki koulut eivät hyödyntäneet kaikkia mahdollisuuksia. Siksi esimerkiksi koulupäivän rakenteen muuttaminen ei noussut tämän merkittävämmäksi yleisessä tarkastelussa, vaikka se niissä kouluissa, joissa kokeilu on ollut käytännössä, osoittautuikin hyvin toimivaksi.

Kuvio 1. Hankekoulujen yhdysopettajien arviot hanketuotteiden ja toimintatapojen toimivuudesta lasten liikkumaan aktivoimisen näkökulmasta.

Välituntikorit arvioitiin toimivimmaksi työkaluksi niin liikkumaan aktivoimisen, yhdessä tekemisen kulttuurin kuin passiivisten aktivoimisenkin näkökulmasta. Se on ymmärrettävää kun ajatellaan, että kyseessä oli näkyvä kaikille kohdennettu toiminta, joka oli helppo toteuttaa kouluissa ilman suurta opettajien työpanosta. Opettajat myös näkivät omin silmin välineiden konkreettisen ja välittömän vaikutuksen niin lasten aktivoitumisen kuin kiusaamisen ja nahistelun vähenemisenkin kautta. Välituntikorien käyttöön ottoon liittyvä prosessi on kuitenkin ollut tärkeä osa onnistumisessa: miten käytön tasapuolisuus varmistettiin, miten lapset osallistettiin ja innostettiin (uusien leikkien keksiminen välineillä -> leikkijulisteet + tempputaulut hankkeelta), miten korien ylläpito varmistettiin (miltei kaikissa kouluissa vanhempainyhdistykset ottivat mielellään vastuulleen) jne.

”Oppilaiden liikkumisen tehostaminen vaatii aina myös välineitä, ja näin luokkakohtaisten liikuntavälineiden saaminen oli kaikille luokille hieno asia. Välineistä huolehtiminen on myös pääosin ollut oppilaiden vastuulla, ja näin opettajat eivät ”työllistyneet” asiasta – hyvä asia.”

Kuvio 2. Hankekoulujen yhdysopettajien arviot hanketuotteiden ja toimintatapojen toimivuudesta yhdessä tekemisen kulttuurin edistämisen näkökulmasta.

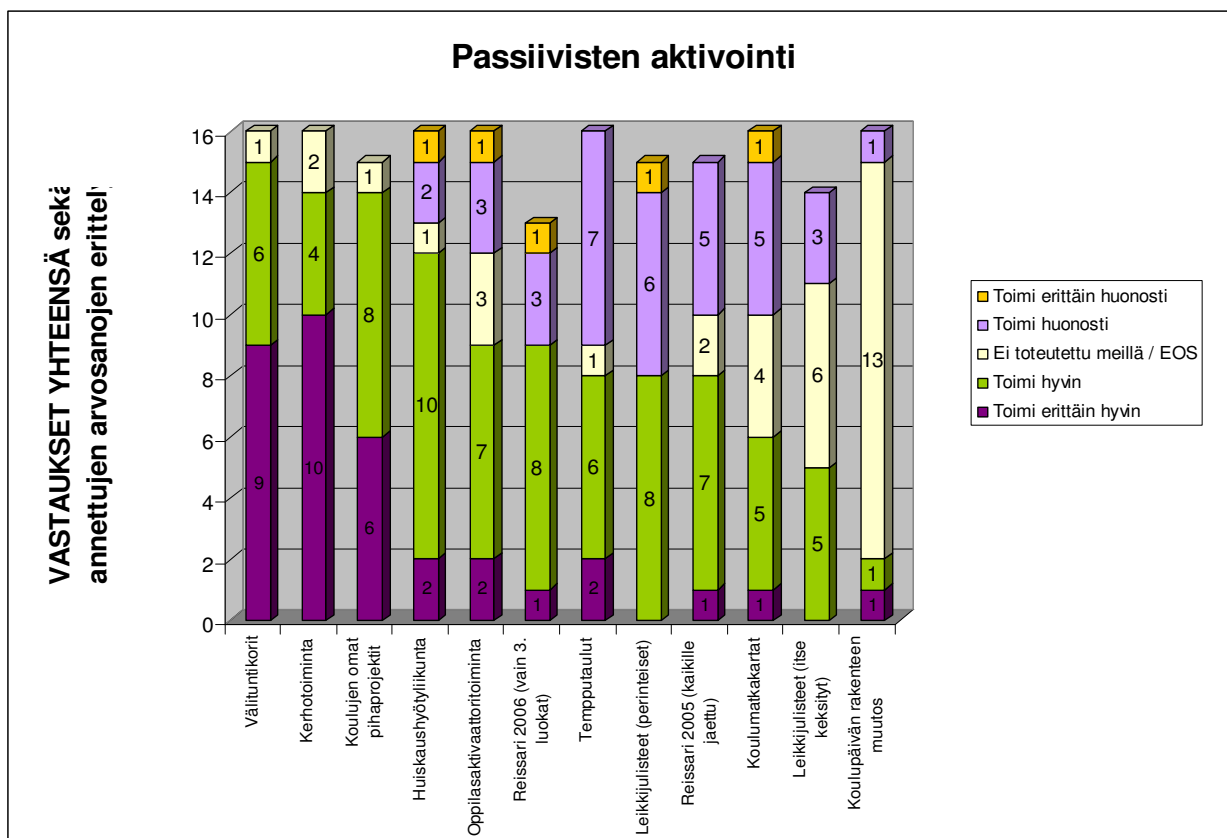
Miltei yhtä toimivaksi joka suhteessa arvioitiin **koulujen omat pihaprojektit** (yhdessä tehdyt pihamaalaukset ja pienimuotoiset leikki- ja liikuntavälineet). Myös niiden vaikutus on ollut näkyvä sekä aktiivisuuden lisääntymisen että nahistelun ja kiusaamisen vähentymisen kautta. Koulut ovat pitäneet erityisen positiivisena sitä, että uudenlaisten välineiden ja pihamaalausten myötä lapset ovat keskenään luontevasti luoneet säännöt ja tavat käyttää niitä ilman että aikuisten on tarvinnut puuttua asiaan lainkaan. Itse tehtyinä maalaukset ja välineet ovat olleet ehkäpä vielä houkuttelevampia

kuin ne valmiina saatuina olisivat olleet. Kaiken kaikkiaan välituntikorit ja pihaprojektit nähtiin erittäin tärkeinä ja arvokkaina lisinä koulun arkeen.

Joissakin kouluissa leikkikulttuurin vahvistamisen on nähty vaikuttavan myös liikuntatuntien sisältöihin siten, että leikki suorituspainettomampi tekeminen on lisääntynyt.

”Pihamaalaukset ja välituntikorit ovat käytössä ihan koko ajan – välitunnit ovat paljon rauhallisempia (siis kaikilla tekemistä ja turhat nahistelut ja kahistelut ovat jääneet pois).”

”Pihaleikit ovat nykyään kiinteä osa liikuntatunteja. Lapset leikkivät mielellään ja vähän liikkuvat lapset osallistuvat aktiivisesti leikkeihin, ilman painetta. Liikuntatuntien rakenteeseen on tullut muutosta pikkuhiljaa.”

Kuvio 3. Hankekoulujen yhdysopettajien arviot hanketuotteiden ja toimintatapojen toimivuudesta liikunnallisesti passiivisten aktivoinnin edistämisen näkökulmasta

Passiivisten aktivoinnin näkökulmasta **kerhotoiminnan** merkitys korostui. Kerhoihin pyrittiin saamaan juuri sellaisia lapsia, jotka tarvitsevat kannustusta aktivoituaakseen tai ovat muuten sosiaalisen vahvistamisen tai viiteryhmän tarpeessa. Vaikka lähtökohta aluksi koettiin haastavaksi, ovat kaikki kerhotoimintaan mukaan lähteneet koulut kokeneet tämän kaltaisista lähtökohdista ponnistavan kerhotoiminnan erittäin tulokselliseksi ja palkitsevaksi. Tarve tällaiselle, terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen tähtäävälle toiminnalle olisi erittäin suuri jatkossakin.

”Saavutimme juuri ne lapset jotka pitikin. Kerho on toiminut hyvin ja lapset olleet tyytyväisiä; kerrankin heikot liikkujat saavat osallistua liikuntaan ilman ”huippuliikkujien” aiheuttamaa suorituspainetta. Onnistumisen elämyksiä.”

”Olen huomannut, että monina päivinä lapset ovat koulun jälkeen jääneet pihaan pihaleikkejä leikkimään ihan omaehtoisestikin. Ja olen myös kuullut, että leikkejä leikitään myös iltaisin kotipihoilla. Ja juuri semmoinen on mielestäni parasta, mitä tällöinen hanke voi saada aikaan.”

Huiskaus! –hyötyliikuntakampanja nähtiin avauksena uudelleen ajattelulle ja toiminnalle kouluympäristössä. Aktivoivan vaikutuksen lisäksi sillä nähtiin merkitystä myös siksi, että se kasvattaa lapsia huolehtimaan yhteisesti ympäristöstään. Lapset näkivät myös toimintansa suoran hyödyn, kun he pystyivät esimerkiksi puhdistamaan lumet pelikaukalosta sen sijaan että olisivat odottaneet talonmiehen tai vastaavan tuleman tekemään työn. Myös opettajille, jotka eivät koe itseään ”liikunnallisiksi”, tarjosi Huiskaus! uudelleen tavan osallistua toimintaan.

”Kaikille sopivaa yhteistä toimintaa, minkä tulokset ovat olleet näkyvissä pitkään. Ei vaatinut lapsilta liikunnallisuutta vaan kaikilla samanlaisen mahdollisuudet onnistua ja vaikuttaa.”

”Huiskaus sekä kasvattaa huolehtimaan ympäristöstään että liikuttaa kaikenlaisia lapsia...”

”Monille maahanmuuttajaoppilaille Huiskaus –välineet tarjosivat ensimmäistä kertaa mahdollisuuden konkreettisesti havaita ja kokea, mitä haravalla tai lapiolla tehdään.”

”Myös ne opettajat, jotka eivät ole itse kovin liikunnallisia, ovat voineet Huiskauksen kautta luontevasti osallistua toimintaan.”

Varmasti yksi osoitus Huiskaus! –hyötyliikuntakampanjan onnistumisesta on ollut se, että siitä on tullut ”käsite” kouluissa. Enää ei harrasteta hyötyliikuntaa, haravoida tai vastaavaa, vaan yksinkertaisesti huiskataan. Pihanhoitovälineistä taas on tullut opettajien suussa huiskaus-välineitä.

Myös **oppilasaktivaattoritoiminnasta** saatiin rohkaisevia arvioita heti ensimmäisen kokeiluvuoden jälkeen. Se toi uutta sisältöä koulun arkeen ja antoi onnistumisen elämyksiä niin isommille kuin pienemmillekin oppilaille. Isommat saivat ottaa vastuuta toiminnan järjestämisestä ja pienemmät tai saivat nauttia isompien huomiosta ja ohjauksesta.

”Vaikka oppilasaktivaattoritoiminta ehkä olikin aika pieni osa kokonaisuudesta, minusta tuntuu että juuri se vaikutti koko koulun toimintakulttuuriin kaikkein eniten. Se kosketti ihan jokaista lasta pienimmästä suurimpaan. Muut opettajatkin huomasivat konkreettisesti, että liikunta voi olla koko koulua yhdistävä asia. Sen onnistumisesta puhuttiinkin monet kerrat.”

”Vertaisohjaajatoiminta on poikunut paitsi pienempien oppilaiden välituntileikittämistä, myös vertaisohjaajien aktiivista osallistumista ja organisoimista erilaisiin tapahtumiin...”

Leikkijulistheet eivät opettajien kokemusten mukaan toimineet yksinään lasten aktivoimiseksi esimerkiksi välitunneilla, vaan olisivat vaatineet aktiivisempaa otetta aikuisilta. **Tempputaulut**, joissa taulujen sisältö kytkettiin suoraan samanaikaiseen välituntikoritydennykseen (temppevinkkejä tennispallolle, footbagille ja lyhyelle hyppynarulle ja samanaikaiseksi nämä välineet välituntikoriin täydennykseksi), toimivat opettajien arvion mukaan astetta paremmin. Liikunta- ja terveystiedolla varustetuista **reissuvihosta** hieman paremmin arvioitiin toimineen vain yhdelle ikäryhmälle (3-luokkalaiset) kohdennetun ja opettajan kansilla täydennetyin version. Erityisesti näitä kukaan opettajista ei nostanut parhaiten toimineiden tuotteiden joukkoon. Toimiakseen reissuvihon pitäisi varmasti vielä konkreettisemmin kytkeytyä koulun opetussisältöjen (esim. terveystieto) tukemiseen.

Hankkeen yleisarviointi

Hankkeen yleisarvioinnissa keskiarvoksi tuli 8,8 vaihteluvälillä 7-10. Hyvästi pidettiin hankkeen hyvää organisointia ja johtamista, ideapankkityyppistä toteutusmallia sekä ajatuksia antavia yhteisiä kokoontumisia. Hyvästi pidettiin siis sitä, että kouluille tarjottiin valmiiksi yhteisesti pureskeltuja vaihtoehtoja, joista jokainen sai valita omaan toimintakulttuuriinsa parhaiten sopivat ja toteuttaa niitä omiin käytäntöihinsä parhaiten sopivilla tavoilla. Hyväksi on koettu myös se, että ideat, joita on tuotu kouluihin, eivät ole olleet mistään muusta toiminnasta pois, vaan täydentäneet koulun arkipäivää. Hankkeen katsotaan osoittaneen arkipäivän pienten tekojen saavan muutosta aikaan.

Hankkeen loppumisen hämmöttäminen nähtiin negatiivisena. Jatkoa tarvittaisiin, jotta opettajat saataisiin jatkossakin pidettyä aktiivisina. Vielä konkreettisempaa apua toiminnan ohjaamiseen, esimerkiksi kiertävän leikkiohjaajan tai kaikille yhteisesti jaettavien leikkiohjeiden muodossa olisi mielellään otettu vastaan. Hankkeen toimintamallin siirtäminen pysyväksi toimintamalliksi kaupungin toimintaan nähtiin lähitulevaisuuden haasteena.